

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Review of Corbey, R. (2018) Jurookng: shamanic amulets from Southeast Borneo

Poel, R.H.M. van der

Citation

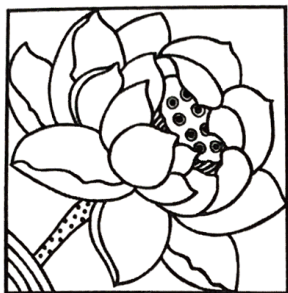
Poel, R. H. M. van der. (2019). Review of Corbey, R. (2018) Jurookng: shamanic amulets from Southeast Borneo. *Aziatische Kunst: Publication Of The Asian Art Society In The Netherlands*, 49(1), 61-64. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3238710>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3238710>

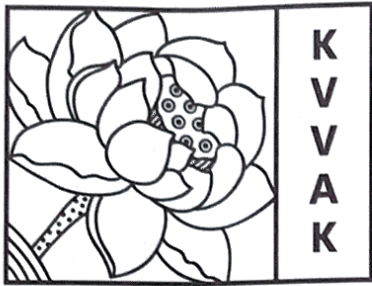
Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Jaargang 49, Nr. 1, maart 2019

AZIATISCHE KUNST

AZIATISCHE KUNST

Publication of the Royal Asian Art Society in the Netherlands

De Koninklijke Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst (KVVAK) is opgericht in 1918 met het doel grotere bekendheid te geven aan de kunst van Azië, de belangstelling ervoor te stimuleren en de wetenschapsbeoefening op dit gebied te bevorderen. De Vereniging werkt samen met soortgelijke verenigingen in binnen- en buitenland.

In de loop der jaren heeft zij een veelzijdige collectie kunstvoorwerpen bijeengebracht, die internationale bekendheid geniet. De verzameling, die voortdurend wordt uitgebreid, is in bruikleen bij het Rijksmuseum in Amsterdam en vormt daar het hoofdbestanddeel van de afdeling Aziatische kunst.

De Vereniging organiseert lezingen, bijeenkomsten op specifieke gebieden van Aziatische kunst, tentoonstellingen en excursies. Ook geeft de KVVAK het tijdschrift Aziatische Kunst en een Nieuwsbrief uit. Gegevens hierover worden vermeld op de website www.vvak.nl

49e jaargang, Nr. 1
maart 2019

ISSN
0921 - 657X

BLADMANAGER
E. Kamstra

REDACTIE
L. de Blécourt, J. van Campen,
M. Fitski, P. Paul, A.A. Ślęczka,
W.A. Southworth, C. Wang

TEXT EDITING
M. Poysden, Amsterdam

VORMGEVING
G.J. Slagter, Groningen

DRUK
Drukkerij Tienkamp, Groningen

Het Bestuur van de Koninklijke Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst is niet aansprakelijk voor de inhoud van de advertenties.

Nieuwe oude dingen

Soms komt een droom uit, ook voor onze Vereniging. Want na de vondst, in 2008, van de zes blauwe boekjes van Herman-Karel Westendorp met daarin zijn verslag over de aankoopreis in 1930-1931 zijn nu ook de foto's van deze reis boven water gekomen. Een andere opmerkelijke vondst bestaat uit een set van 17 porseleinen bordjes waarop de porseleinproductie in een beeldverhaal wordt weergegeven. De set lijkt uniek, Shirley Mueller licht dat toe. De laatste 'vondst' in dit nummer is de Chinese kist die, in 1957 aangekocht door het Rijksmuseum, tot op heden vanwege de slechte conditie van de laklaag nooit was tentoongesteld. Na restauratie staat hij nu, als deel van de wisseltentoonstelling *Verhalen op Chinese en Japanse kunst*, in het Aziatisch Paviljoen - te zien tot oktober van dit jaar.

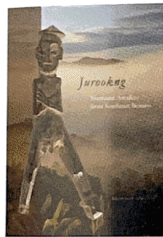
INHOUD

- 3 MENNO FITSKI - Het fotoalbum van de aankoopreis
- 9 SHIRLEY MUELLER - Plaques Portraying Porcelain Production
- 15 JAN VAN CAMPEN - *Aanwinsten: Oost-West kunst*
- 20 *Verzamelaar aan het woord*
- 23 SYLVIA TAGLIANTE - *De Restauratieateliers: A Rare 17th-century Chinese Coromandel Lacquer Chest Unveiled*
- 30 PARAMITA PAUL - 'Bouddha en pierre, belle pièce': een stele in Kasteel het Nijenhuis
- 38 CHING-LING WANG - Stories of Chintz
- 45 CHING-LING WANG, MARIJE JANSEN EN MENNO FITSKI - *Wisseling in het Paviljoen: Verhalen op Chinese en Japanse kunst*
- 53 JAN VEENENDAAL - De herkomst van documentenkisten met Nederlandse heraldische wapens
- 61 ROSALIEN VAN DER POEL - *Boekbespreking*

BOEKBESPREKING: *JUROOKNG: SHAMANIC AMULETS FROM SOUTHEAST BORNEO*

Sjamanen in Zuidoost-Borneo droegen ooit (en soms nog) een ketting met antropomorfisch vormgegeven amuletten, zogeheten *jurookng*, als een middel ter bescherming tegen kwade geesten en zwarte magie (afb. 2). Deze amuletten werden in de loop der tijden beschreven door koloniale functionarissen, missionarissen, etnografen en sjamanen. Raymond Corbey maakte een uitvoerige analyse van deze verslagen over de kleine, maar iconografisch zeer waardevolle *jurookng*.

In *Jurookng: Shamanic Amulets from Southeast Borneo* stelt Corbey een collectie van 64 houten amuletten centraal,¹ die is bijeengebracht door Jac Hoogerbrugge (1924-2014). Hoogerbrugge werkte in de jaren 1960 voor de Koninklijke Paketvaart Maatschappij (KPM) en verzamelde zijn amuletten tijdens zijn reizen langs kustplaatsen in Zuidoost-Borneo, waar Dajaks uit het gebied van de Mahakamrivier hem regelmatig *jurookng* te koop aanboden.² De verwervingsgeschiedenis van deze 64-delige set vormt het uitgangspunt voor Corbey's studie naar een culturele context van de *jurookng*.

Jurookng

Deze houten figuratieve amuletten werden door sjamanen gedragen aan een ketting rondom hun nek, aan banden kruislings over hun borst of aan hun gordel of riem. *Jurookng* hielpen sjamanen van de grote variëteit aan Dajakvolken woonachtig aan de Mahakam- en Baritorivier in contact te komen met de rijke – zowel gevreesde als vereerde – geestenwereld. De houten figuurtjes werd diverse krachten toegedicht. Ze werden vooral aangewend bij rituele genezingsceremonies en begrafenissen, die door een sjamaan werden geleid. Sjamanen gebruikten *jurookng* ook om goden gunstig te stemmen voor de volgende oogst, en bij seculiere ceremonies ter gelegenheid van geboorten, huwelijken, de bouw van een huis, de jacht en het koppensnellen.³ Ook het 'gewone' Dajakvolk droeg *jurookng*, op hun lijf of in een zakje (gebundeld) bij zich (afb. 1). Bij dergelijk gebruik hadden *jurookng* overwegend een beschermende functie tegen kwade en onvoorspelbare geesten, zwarte magie, ongeluk en andere gevaren.

Culturele context

Voordat de rijk-geïllustreerde catalogus op pagina 103 begint, neemt Corbey de lezer uitgebreid aan de hand om de culturele context van de *jurookng* te duiden. Hij heeft zich voor de analyse van de culturele context van de *jurookng* zeer breed georiënteerd. Naast gezaghebbende bronnen⁴ hebben ook interviews met nog in leven zijnde familieleden van sjamanen uit Zuidoost-Borneo, alsook de kennis van specialisten in Indonesische

Afb. 1
Jurookng-koord
 (bundel amuletten),
 1887, Muara Teweh,
 Borneo, Collectie
 Nationaal Museum
 van Wereldculturen,
 inv.nr. RV-769-37.
 Foto: Irene de Groot

kunst en die van verzamelaars van Dajak-kunstvoorwerpen bijgedragen aan de duiding en interpretatie van de verschillende stijlen en intrigerende iconografie van de in dit boek beschreven en afgebeelde *jurookng*.

De Introductie en Hoofdstuk 1 beschrijven de verschillende etnische volken die behoren tot de *Luangan* etnolinguïstische groep (de Lawangan-stam, met Benuaqs, Bentians en Tunjungs) en die behoren tot de *Kayan* taalgroep (Kayan, Kenyah, Bahau, Busang, Modang). De rituelen en religieuze praktijken van deze groepen (*Luangan* en *Kayan*), zoals hun genezingsceremonies, de overeenkomstige kosmologische overtuigingen en hun gedeelde idee over het gebied

Van links
 naar rechts:

Afb. 2
Jurookng, hout, 6,7 cm,
 Tunuang of Benuaq,
 Corbey 2018: cat. A7

Afb. 3
Jurookng, hout, 8,9 cm,
 Benuaq or Tunjung,
 Corbey 2018: cat. A12

Afb. 4
Jurookng, hout, 13,1 cm,
 Kayan, Corbey 2018:
 cat. A64

waar hun voorouders vandaan komen, onderscheidden zich sterk van de praktijken van de opeenvolgende Moslimsultanaten (16^e eeuw tot begin 20^e eeuw). In 1907 zetten de eerste Nederlandse missionarissen voet aan wal. De invloed van de sultans en missionarissen op het culturele leven van de Dajak in de 19^e en 20^e eeuw wordt behandeld in hoofdstukken 2 en 3. De denk- en handelwijzen van de Orde van de Kapucijners, de Zusters Franciscanessen en missionarissen van de Orde van de Heilige Familie waren van grote invloed op het traditionele leven van de volken langs de Mahakamrivier. Vanaf het begin van de 20^e eeuw werden amuletten en kruisjes naast elkaar gedragen.⁵

Hoofdstuk 4 behandelt de moeilijkheid van het toeschrijven van amuletten aan bepaalde bevolkingsgroepen. De verschillende inheemse volken in Zuidoost-Borneo bedreven intensieve handel langs de vele rivieren in hun leefgebied. Door deze rivierhandel waren de vaak geïsoleerd wonende gemeenschappen op de hoogte van elkaars gewoonten. Regelmatig werden zelfs gemengde huwelijken gesloten (met migratie over en weer). Door deze dynamische interactie tussen de volken raakten – logischerwijs – ook rituelen, ceremonies en bijbehorende kunstuitingen vermengd. *Jurookng* zijn kenmerkend voor deze gedeelde culturen en aan deze objecten werden vele unieke betekenissen gegeven.⁶

De hoofdstukken 5 tot en met 9 geven een uitvoerig beeld van de praktijken waarbij *jurookng* gebruikt worden: de verschillende categorieën geesten en eeuwenoude mythische verhalen, het belang van het koesteren van hoofden van voorouders en van gevangenen, de rituelen bij verschillende gelegenheden en de daarbij behorende specialistische sjamanen, en de invloed van het hindoeïsme en de islam op deze rituelen. Tot slot geven de hoofdstukken 10 en 11 ons meer waardevolle informatie over de technische (soorten hout en hun eigenschap en betekenis) en culturele eigenschappen van de amuletten. Naast *jurookng*, die na gedane dienst soms voor veel geld verkocht werden, afhankelijk van de beschermende of helende geest die zij belichaamden, zijn er ook amuletten die als erfstuk met dezelfde beschermende en geneeskrachtige werking van generatie op generatie soms meer dan 200 jaar in een Dajakfamilie gekoesterd en gebruikt werden.

Catalogus

Door de levendige interactie van de aanwezige volken in de rivierengebieden van de Mahakam en de Barito met hun verschillende religies en etnische gewoonten is het niet eenvoudig om alle 64 amuletten iconografisch en stilistisch in een rechte lijn te koppelen aan een bepaald volk. Dit wordt duidelijk geïllustreerd door de figuur met gespreide benen in afbeelding 1 met een *belian* (genezingsceremonie) hoofddekseel. Houdt hij zijn armen gekruist op de borst om zichzelf te beschermen tegen zwarte magie of geeft deze houding de armpositie weer van de doden bij de Benuaq (afb. 3)? Corbey stelt dat wellicht beide verklaringen naast elkaar kunnen bestaan. De bijgelovige volken zullen zeker in zwarte magie in het hiernamaals hebben geloofd. Daarnaast zijn de meeste amuletten gemaakt voor specifieke (individuele) situaties. Ze zijn met de hand vervaardigd van verschillende houtsoorten, door gespecialiseerde houtsnijders met elk een eigen stijl in een gebied waar creativiteit op prijs werd gesteld (afb. 4).

In *Jurookng: Shamanic Amulets from Southeast Borneo* toont Corbey op basis van een aantal 'parameters' op overtuigende wijze een patroon in productie en distributie van de *jurookng*. Hij baseerde zich op de bestaande kennis over de acquisitiegeschiedenis van de 64-delige set amuletten van Jac Hoogerbrugge. Daarnaast gebruikte hij bronnen van gezaghebbende etnografen en antropologen, werkzaam geweest in Zuidoost-Borneo, kennis van diverse (afstammelingen van) sjamanen en van verschillende handelaren in tribale kunst, oude foto's en eerder gepubliceerde sjamanistische Dajak-amuletten met een bekende herkomst. Met de prachtige foto's van de 64 *jurookng*, van verschillende zijden getoond, is dit naslagwerk een informatief 'collector's item' dat in geen tribale kunstbibliotheek of Aziatische kunstgalerie mag ontbreken.

- *Rosalien van der Poel is gepromoveerd op 18^e- en 19^e-eeuwse Chinese export-schilderkunst. Zij is research associate bij het Nationaal Museum van Wereldculturen en werkt als Instituutsmanager bij de Academy of Creative and Performing Arts van de Universiteit Leiden. Daarnaast is zij bestuurslid van de KVVAK.*
- Raymond Corbey, *Jurookng: Shamanic Amulets from Southeast Borneo*, Leiden, C. Zwartenkot Art Books, 2018, 240 blz., 190 ill., 3 kaarten, bibliografie, geb., ISBN 978-90-5450-019-3, € 65,-, online te bestellen via www.ethnographicartbooks.com

NOTEN

- 1 In 1973-1974 werden 20 van de 64 amuletten uitgeleend aan Museum Nusantara in Delft voor een grote Dajak-tentoonstelling.
- 2 Uit gedateerde notities over acquisities in het J. Hoogerbrugge Archief blijkt dat hij soms ook *jurookng* doorverkocht. Een Nederlandse verzamelaar kocht in de jaren 1990 van Hoogerbrugge ongeveer 15 Mahakam amuletten.
- 3 Koppensnellen was tot in het begin van de 20^e eeuw een gangbare praktijk in zuidoost-Borneo.
- 4 *The divine gifts: Dayak sculpture from Kalimantan (Indonesian Borneo): Exhibitions Gallery 43* (Philip Goldman 1975); *Hampatong: The material culture of the Dayak of Kalimantan* (Jacob Vredenbregt 1981) en *Dayak amulets: Miniature sculptures from Borneo* (Bruce Frank 2016). Voor de andere genoemde bronnen, zie de bibliografie in *Jurookng: Shamanic Amulets from Southeast Borneo*. Daarnaast werden (koloniale) documenten uit het Nationaal Archief in Den Haag, het archief van de Missionarissen van de Heilige Familie (beheerd door het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven in St. Agatha), het fotoarchief van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV, beheerd door Universiteitsbibliotheek Leiden), het fotoarchief van het Nationaal Museum van Wereldculturen, het Basel Missie Archief en tot slot, het J. Hoogerbrugge Archief, bestudeerd.
- 5 Ook werden koppensnellen, mensen offeren en slavernijpraktijken verboden.
- 6 In moslimgebieden zijn *jurookng* uit Luangan-delen van Borneo gevonden.